

TEOLOGÁLNA ČNOSŤ VIERY PRI PRIJÍMANÍ SVIATOSTI MANŽELSTVA

Anton Adam

Abstrakt:

Život každého človeka sa rozvíja v špecificky kultúrnom, sociálnom a náboženskom kontexte. Pre veriacich v Katolíckej cirkvi sú dôležité novozákonné sviatosti, ktoré Ježiš Kristus zveril Cirkvi. Súčasná doba poznačená liberalizmom a prehlbujúcou sa sekularizáciou je výzvou pre človeka, aby prehodnotil, resp. prehlbil svoje hodnotové zameranie. Spoločnosť má rôzne podoby a prináša polarizáciu, ktorá môže plniť aj pozitívnu úlohu v spôsobe prijímania duchovného života. Dokument Medzinárodnej teologickej komisie skúma vzťah medzi vierou prijímateľa a milosťou, ktorú sviatosť udeľuje. Dokument „Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii“ vysvetľuje neodmysliteľnú úlohu viery vo vzťahu k sviatosti krstu, birmovania a eucharistie, pričom dôraz sa kladie na sviatosťné manželstvo. V našej štúdií zameriavame pozornosť na problematiku vzťahu medzi vierou a sviatosťou manželstva v kontexte vyššie spomenutého dokumentu Medzinárodnej teologickej komisie. Tejto téme je potrebné venovať náležitú pozornosť, pretože manželstvo je sviatosť, ktorá sa uzatvára medzi dvoma pokrstenými osobami a skutočnosť osobnej viery aj v tomto prípade je hodná osobitného zreteľa.

Kľúčové slová: Cirkev – sviatosti – reciprocita – viera – manželstvo

ÚVOD

Náuka o sviatosťiach v Katolíckej cirkvi je verná jej Magistériu, pričom vychádza z náuky Ježiša Krista, ktorý ustanovil novozákonné sviatosti.¹ Či ide o sviatosť ustanovené explicitne alebo implicitne, vždy ide o prostriedky spásy, ktoré sú zverené Cirkvi ako tej, ktorá je garanciou ich vysluhovania. Katechizmus Katolíckej cirkvi uvádza charakteristiku sviatosťi: „Sedem sviatosťi sú znaky a nástroje (signa et instrumenta), ktorými Duch Svätý šíri milosť Krista, ktorý je Hlavou Cirkvi, ktorá je jeho telom. Cirkev teda obsahuje a udeľuje

¹ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Tmava: Spolok sv. Vojtecha, 1999, bod 1114.

neviditeľnú milosť, ktorej je znakom. V tomto analogickom zmysle sa volá ‚sviatosťou‘.² Katechizmus Katolíckej cirkvi zdôrazňuje pôsobenie Ježiša Krista, ktorý v jednote s Otcom posielal Ducha Svätého na telo, ktorým je Cirkev, a teraz „pôsobí prostredníctvom sviatostí, ktoré ustanovil na udeľovanie svojej milosti. Sviatosti sú vnímateľné znaky (slová a úkony) prístupné našej terajšej ľudskej prirodzenosti. Kristovým pôsobením a mocou Ducha Svätého spôsobujú milosť, ktorú naznačujú (*gratiam efficiunt quam significant*)“³. Prijatie sviatosti v stave požadovanej dispozície prijímateľa spôsobuje vnútorné posvätenie a duchovné posilnenie. Katolícka cirkev predkladá jasnú náuku, ktorá zdôrazňuje potrebu viery: „Ak sa sviatosti náležite slávia vo viere, udeľujú milosť, ktorú naznačujú. Sú účinné, pretože v nich pôsobí sám Kristus: on krstí, on pôsobí vo svojich sviatostiach, aby udelil milosť, ktorú sviatosť naznačuje. Otec vždy vyslyší modlitbu Cirkvi svojho Syna, ktorá v epikléze každej sviatosti vyjadruje svoju vieru v moc Ducha Svätého. Podobne ako oheň premieňa na seba všetko, čoho sa dotkne, tak Duch Svätý premieňa na Boží život to, čo sa podriaďuje jeho sile.“⁴ Cesta sviatostného života nie je možná bez osobnej viery, ktorá je teologálnou čnosťou. Viera je odpoveďou človeka na Božie zjavenie. Teologálna čnosť viery je prijatá, vyznávaná, prežívaná a prináša duchovné ovocie v skutkoch človeka, ktorý v živote spoločenstva Cirkvi nasleduje Ježiša.

Kardinál Gerhard Müller hovorí: „V nasledovaní Ježiša môže každý veriaci chápať svoj život a svoje utrpenie, svoju smrť a svoju nádej ako odraz Kristovho vzoru a s pomocou milosti ako spätné zavŕšenie seba samého v podobe dokonalej lásky k Bohu a bližnému. Kristus je pre neho dar spásy a zároveň príklad: *sacramentum et exemplum*.“⁵

O vzťahu medzi sviatosťami a vierou u toho, kto ich prijíma, hovorí dokument Medzinárodnej teologickej komisie s názvom *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii*⁶. Dokument bol vydaný 19. decembra 2019 z rozhodnutia prefekta Kongregácie pre náuku viery kard. Luisa Ladariu Ferrera SJ po predchádzajúcom súhlasnom stanovisku pápeža Františka. Predmetný dokument sústreďuje pozornosť na vzťah medzi vierou a iniciačnými sviatosťami, avšak špecifickým spôsobom poukazuje aj na kontext viery a sviatosti manželstva.

Na okolnosti, ktoré zohrávali úlohu pri tvorbe predmetného dokumentu Medzinárodnej teologickej komisie, sme obsiahnejšie poukázali pri predchádzajúcej

² Katechizmus Katolíckej cirkvi, bod 774.

³ Katechizmus Katolíckej cirkvi, bod 1084.

⁴ Katechizmus Katolíckej cirkvi, bod 1127.

⁵ MÜLLER, G. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladateľstvá, 2010, s. 363.

⁶ Názov originálu: *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy* [online]. [cit.2024-13-17]. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20200303_reciprocita-fede-sacramenti_en.html

štúdiu, v ktorej sa pozornosť sústredila na vzťah viery a iniciačných sviatostí.⁷ Vzhľadom na závažnosť skúmanej problematiky považujeme za potrebné, aby sme opätovne pripomenuli zámer, ktorý sleduje Medzinárodná teologická komisia pri predkladaní dokumentu. Španielsky teológ Gabino Uríbarri v rozhovore objasnil základný zámer Medzinárodnej teologickej komisie pri vypracovaní dokumentu: „Náš úmysel má ďaleko od toho, že by sme kládli prekážky k sviatostiam. Naopak, chceme, aby dokument pomohol stimulovať pastoráciu a praktizovanie sviatostí. Vziať vážne sviatostný charakter dejín spásy si vyžaduje isté minimum viery, aby sa vylúčilo, že by sa slávenie sviatostí zvrhlo na prázdny ritualizmus, na mágiu alebo na nejakú privatizáciu viery, ktorá nekorešponduje s vierou cirkevnou.“⁸

Dokument Medzinárodnej teologickej komisie vychádza z normatívnych zdrojov kresťanskej viery a upozorňuje na dialogický charakter dejín spásy. Viera, chápaná ako odpoveď človeka na spásnu Božiu iniciatívu, vstupuje do štruktúry sviatostného úkonu, čo platí pre všetky sviatosti, hoci v každej z nich pôsobí iným spôsobom.

1 OSOBNÁ VIERA JE ODPOVEĎOU V DIALÓGU S BOHOM V DEJINÁCH SPÁSY

Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami je dôležitou teologickou skutočnosťou, pretože ich previazanosť je podstatná v božskej ekonómii. K prijatiu sviatostí je potrebná viera a je dôležité poukázať aj na sviatostnú prax, ktorá z toho vyplýva. Vykonávanie sviatostnej praxe bez príslušného vzťahu k viere, vyvoláva vážne otázky s dosahom do prežívania sviatostného charakteru prijímaných sviatostí. Účinkovanie sviatostí definované „ex opere operato“ si vyžaduje personalistický prístup k duchovnému dobru, ktoré Boh zveruje človeku.

Dokument Medzinárodnej teologickej komisie *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii* otvoreným spôsobom pripomína, že v súčasnosti sme čoraz viac svedkami oddeľovania viery od sviatostí. Cirkev je povolaná pristupovať k vysluhovaniu sviatostí podľa zámeru Ježiša Krista, ktorý ich ustanovil, aby človek viery sa stával účastným Božieho života. Zaiste je potešujúce, že medzi ľuďmi existuje vedomie potreby prijímať jednotlivé sviatosti; zároveň je nevyhnutné korigovať vlastné predstavy osobnej viery

⁷ ADAM, A. *Teologálna čnosť viery pri prijímaní sviatostí kresťanskej iniciácie*. In: ACTA facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2022. Roč. XIV, č.1/2022, s. 19-38.

⁸ URÍBARRI, G. *Rozhovor pre Vatican News* [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné na internete: <https://m.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20200304017>

vo vzťahu k viere Cirkvi. Novozákonné sviatosti sú prostriedkami spásy, a preto nie je namieste konať iba zvykovo bez toho, aby sme nevyžadovali autentický prístup tak k vysluhovaniu, ako aj prijímaniu každej sviatosti. Vzájomný vzťah medzi vierou a sviatosťami je neoddeliteľnou súčasťou sviatostnej ekonómie, ktorá stojí v službe eschatologického naplnenia ľudského života. V dokumente Medzinárodnej teologickej komisie nachádzame formuláciu, ktorá potvrdzuje význam a dôležitosť reciprocitu viery a sviatostí: „Pochopenie sviatostnej logiky predpokladá pochopenie toho, ako funguje božská ekonómia spásy, ktorá pramení z trojjediného Boha, spoločenstva odlišných osôb v jednote jedinej božskej podstaty a z vykupiteľského vtelenia, v ktorom večné Slovo, bez ujmy na svojom nekonečnom božstve, prijíma naše človečenstvo so všetkými jeho dôsledkami. Táto štruktúra jasne potvrdzuje prítomnosť samotného Boha v človečenstve Ježiša Krista, v Slove, ktoré poslal Otec, ktoré sa vtelilo v Panne Márii pôsobením Ducha Svätého.“⁹

Viera otvára bránu k sviatostnému životu. Odovzdávanie viery vyžaduje odovzdávanie intelektuálneho a doktrinálneho obsahu spolu so sviatostným životom, aby prinášalo ovocie v dennom živote kresťanov. Bez viery by sa dali sviatosti chápať ako mechanické prijímanie vonkajších znakov bez dialogického vzťahu k Bohu, ktorý vstupuje do dialógu s človekom. Druhý vatikánsky koncil pripomína: „Veriaci, krstom včlenení do Cirkvi, sú na základe krstného charakteru povolání uctievať Boha v kresťanskom náboženstve a znovuzrodení ako Božie deti sú povinní vyznávať pred ľuďmi vieru, ktorú dostali od Boha prostredníctvom Cirkvi.“¹⁰ Viera je Boží dar, preto ju nemožno chápať ako nejaký prvok života, ktorý človek môže získať. Boh udeľuje dar viery a nikomu nevnučuje, ale ponúka. Človek v plnej slobode sa rozhoduje, ako naloží s týmto darom. Zároveň je pravdou, že viera v ľudskom konaní podlieha vývoju. Z tohto dôvodu sa často hovorí o rozličnom stupni viery, ktorú vlastní jednotlivci. Viera sa rozvíja, keď človek koná v súlade so svojím svedomím, ale stáva sa formálnou, resp. zaniká, ak človek koná proti svojmu svedomiu a proti tomu, čo verí.¹¹ Záleží na každom človeku, aspoň do tej miery, do akej je schopný riadiť svoje svedomie a konanie, ako si osobnú vieru formuje a ako je v ňom hlboko zakorenená; či sa v nej rozvíja alebo zaniká. Je možné, aby človek, hoci je pokrstený, stratil svoju vieru v praktickom konaní svojho života a prejavoval sa ako človek bez prežívania viery. Môže sa prezentovať ako človek pokrstený, avšak vieru nepraktizujúci.

⁹ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH. *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 17 [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20200303_reciprocita-fede-sacramenti_en.html

¹⁰ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL. *Lumen gentium*, dogmatická konštitúcia o Cirkvi. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, č. 11.

¹¹ Porov. ZUBERBIER. A. *Wiara*. In: *Słownik teologiczny*, t. 2. ed. A. Zuberbier, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1989, s. 360.

Napokon človek, ktorý stratí vieru, môže vystupovať ako človek pokrstený, ktorý už nie je ani veriaci a formálne nepatrí do Katolíckej cirkvi, pretože neprejavuje o ňu záujem. Dokument Medzinárodnej teologickej komisie túto skutočnosť objasňuje takto:

„Pod ‚pokrstenými neveriacimi‘ rozumieme osoby, u ktorých nie je prítomný ani náznak dialogického charakteru viery, ktorý je vlastný osobnej odpovedi veriaceho na sviatosťný dialóg s trojičným Bohom. Táto kategória zahŕňa dva typy ľudí. Po prvé, tí, ktorí prijali krst v detstve, ale následne a z akéhokoľvek dôvodu nedokázali urobiť osobný akt viery, ktorý by zahŕňal ich chápanie a ich vôľu. Ide o veľmi častý prípad v tradične kresťanských krajinách, kde je rozsiahla dechristianizácia spoločnosti sprevádzaná veľkou nedbanlivosťou vo výchove k viere. Pojmom ‚pokrstení neveriaci‘ označujeme aj tie pokrstené osoby, ktoré vedome a výslovne popierajú vieru a nepovažujú sa za katolíkov alebo kresťanov. Niekedy dokonca urobia formálny akt zanechania katolíckej viery a oddelenia sa od Cirkvi bez toho, aby ich cieľom bolo vstúpiť do inej cirkvi, spoločenstva alebo kresťanského vyznania. V oboch prípadoch nie je zrejme žiadna ‚dispozícia veriť‘.“¹²

2 RECIPROCITA MEDZI VIEROU A MANŽELSTVOM

Dokument Medzinárodnej teologickej komisie venuje pozornosť vzájomnosti viery a manželstva v štvrtej kapitole. Považuje ju za dôležitú tému, pretože v samotnej definícii manželstva sa podľa latinskej Cirkvi viera výslovne neobjavuje. Predpokladá to predchádzajúci fakt krstu, sviatosti viery par excellence. Kódex kánonického práva definuje manželstvo nasledovne: „Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena vytvárajú medzi sebou spoločenstvo celého života, zamerané svojou prirodzenou povahou na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí, povýšil Kristus Pán medzi pokrstenými na hodnosť sviatosti.“¹³ V ďalšom texte čítame: „Manželský súhlas je úkon vôle, ktorým sa muž a žena neodvolateľnou zmluvou navzájom odovzdávajú a prijímajú, aby ustanovili manželstvo.“¹⁴

Dokument *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonomii* vychádza z biblického základu a predstavuje manželstvo v Božom pláne. Každá sviatosť je špecifická svojou jedinečnosťou a prípad manželstva vyniká svojou osobitosťou. Druhý vatikánsky koncil hovorí, že manželstvo patrí do stvorenia, v rámci božského plánu: „Dôverné spoločenstvo manželského života

¹² CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 144.

¹³ *Kódex kánonického práva*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. Kán. 1057, § 1.

¹⁴ *Kódex kánonického práva*. Kán. 1055, § 2.

a lásky, ktoré ustanovil Stvoriteľ a vybavil vlastnými zákonmi, je založené na manželskej zmluve, čiže na neodvolateľnom osobnom súhlase. Tak ľudským úkonom, ktorým sa manželia navzájom odovzdávajú a prijímajú, vzniká z Božieho rozhodnutia trvalá ustanovizeň, a to aj pred spoločnosťou. Tento posvätný zväzok v záujme manželov a ich potomstva, ako aj spoločnosti, nezávisí od ľudskej svojvôle. Ved' sám Boh je pôvodcom manželstva, ktoré sa vyznačuje rozličnými dobrami a cieľmi.¹⁵ Prirodzená realita manželstva je založená na vzťahovej schopnosti medzi ľuďmi rôzneho pohlavia, medzi mužom a ženou (porov. Gn 1,27), a je v úzkom prepojení s plodnosťou (porov. Gn 1,28). Takto definovaný vzťah nachádza vrchol vo forme zväzku takým spôsobom, že tvoria „... jedno telo“ (porov. Gn 2, 23-24). V kresťanskej perspektíve sa táto skutočnosť stáva sviatosťou viditeľnej Kristovej lásky k Cirkvi. Apoštol sv. Pavol píše: „Muži, milujte manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu... Preto muž zanechá otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi“ (Ef 5, 25. 31-32).

Predmetný dokument Medzinárodnej teologickej komisie pripomína Ježišovu náuku, ktorá sa vzťahuje na manželstvo. Napriek praxi zavrhnutia (porov. Dt 22,19,29; 24,1-4) Ježiš potvrdzuje pôvodný Boží projekt: „Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje“ (Mk 10,9 a Mt 19,6; Gn 2,24; 1Kor 6,16). Keď farizeji konfrontujú Ježiša otázkou, či smie muž prepustiť manželku, Ježiš odpovedá otázkou: „Čo vám prikázal Mojžiš?“ (Mk 10,3). Vo svojej odpovedi sa odvolávajú na Mojžišovu odpoveď, ktorá je dobre známa: „Mojžiš dovolil napísať priepustný list a prepustiť“ (Mk 10, 4). Dôvod tohto kroku Ježiš priamo pomenuje: „Pre tvrdosť vášho srdca vám napísal toto prikázanie“ (Mk 10, 5). Tento krok starozákonného Mojžiša však nie je schválením pre konanie novozákonného človeka viery. Výklad textu Ježišovej náuky o manželstve v Matúšovom evanjeliu vzbudzoval mnohé diskusie: „A hovorím vám: Každý, kto prepustí svoju manželku pre iné ako pre smilstvo a vezme si inú, cudzoloží“ (Mt 19,9; porov. 5,32). Po mnohých diskusiách sa nedosiahol konsenzus o presných dôsledkoch, ktoré by to malo. Latinská tradícia z tohto dôvodu vždy vylučovala možnosť druhého spojenia po platnom prvom spojení (porov. Mk 10,10-11), čo súhlasí s istou pochybnosťou, ktorú vyjadrili učenici: „Keď je to takto medzi mužom a ženou, potom je lepšie neženit' sa“ (Mt 19, 10).

Ježišova prítomnosť na svadbe v Káne Galilejskej (Jn 2,1-12) s celým významom mesiášskych svadiieb s ďalšími náznakmi sobášneho charakteru (Mt 9,15; Mt 25,5-6) „zdôrazňujú schopnosť manželského vzťahu vyjadrovať hlboké aspekty Božieho tajomstva, ako napríklad jeho vernosť tvárou v tvár

¹⁵ DRUHÝ Vatikánsky koncil. Gaudium et spes, pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, č. 48.

našej nevernosti jeho spojenectvu (porov. Ez 16 a 23; Oz 2; Jer 3,1-10; je 54). List Efezanom (5,31-32) výslovne dáva do súvisu manželské spojenectvo s „mystériom“ (sacramentum) nezrušiteľného spojenectva medzi Kristom a Cirkvou.

Na základe celého biblického svedectva Cirkev považuje nerozlučiteľnosť za základný prvok prirodzeného manželstva, aj manželstva medzi kresťanmi.¹⁶ Spojenie medzi mužom a ženou sú svojou povahou nerozlučné a realizuje svoju pravdu vo vzájomnej vernosti. Dokument *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii* ďalej uvádza: „Po prijatí krstu (pripodobňovania sa manželov Kristovi a ich posvätenia prebývaním Ducha Svätého) sa tento istým spôsobom stáva sám osebe sviatostným vyjadrením Kristovej vernosti.“¹⁷ V tomto kontexte sa citovaný dokument Medzinárodnej teologickej komisie odvoláva na prefekta Kongregácie pre náuku viery, kardinála Ratzingera, ktorý v roku 1997 povedal: „Treba objasniť, či je každé manželstvo medzi pokrstenými osobami „ipso facto“ sviatostné. V skutočnosti samotný Kódex uvádza, že iba „platná“ manželská zmluva medzi pokrstenými osobami je zároveň sviatostná (porov. CIC, kán. 1055 § 2). K podstate sviatosti patrí viera; zostáva objasniť právnu otázku, aký dôkaz „ne-viery“ znamená, že sa sviatosť nekoná.“¹⁸ Pápež Benedikt XVI. v príhovore ku kňazom počas stretnutia vo farskom kostole v Introd v diecéze Aosta predniesol tieto slová: „Povedal by som, že obzvlášť bolestná je situácia tých, ktorí uzavreli manželstvo v Cirkvi, ale neboli skutočne veriaci a urobili to na základe tradície, a potom, keď sa ocitnú v neplatnom novom manželstve, konvertujú, nájdu vieru a cítia sa vylúčení zo sviatosti. Je to naozaj veľké utrpenie. Keď som bol prefektom Kongregácie pre náuku viery, pozval som rôzne biskupské konferencie a odborníkov, aby preskúmali tento problém: sviatosť slávenú bez viery. Netrúfam si povedať, či sa tu naozaj dá nájsť moment neplatnosti, pretože sviatosti chýbal základný rozmer. Osobne som si to myslel, ale diskusie, ktoré sme viedli, ma presvedčili, že tento problém je veľmi zložitý a že ho treba študovať do väčšej hĺbky. Vzhľadom na situáciu utrpenia týchto ľudí ho treba prehĺbiť.“¹⁹

Vzťah viery a manželstva je významný vzhľadom na manželskú lásku, ktorá nie je cudzia ich novému zdroju života a viery. V živote kresťanov nie je možné vieru a lásku absolútne oddeliť; prináležia k sebe. Na blízky vzťah viery

¹⁶ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 137.

¹⁷ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*. č. 137.

¹⁸ RATZINGER, J. «Introducción», en *Congregación para la Doctrina de la Fe, Sobre la atención pastoral de los divorciados vueltos a casar. Documentos, comentarios y estudios*, Madrid 2000, 34.

¹⁹ BENEDICTO XVI. *Discurso a los sacerdotes de la diócesis de Aosta, 25 de julio de 2005* [online]. [cit.2024-03-12]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/benedictxvi/es/speeches/2005/july/documents/hf_ben-xvi_spe_20050725_diocesi-aosta.html

a manželstva poukazuje apoštol sv. Pavol v Prvom liste Korint'anom, v ktorom odpovedá na konkrétne otázky spoločenstva veriacich v Korinte (porov. 1 Kor 7,12-16). O manželstve kresťana s neveriacim hovorí: „Neveriaci muž sa posväcuje v žene a neveriaca žena sa posväcuje v bratovi (1 Kor 7,14). V ďalšom texte predstavuje apoštol národov pavlinske privilegium [Privilegium Paulinum]: „No ak neveriaci chce odísť, nech odíde. V takomto prípade nie sú brat alebo sestra otrocky viazaní; veď Boh nás povolal žiť v pokoji“ (1 Kor 7,15). Tak podľa apoštola sv. Pavla manželstvo nepokrstených možno rozviesť, ak sa jedna stránka dá pokrstiť a druhá, nepokrstená, nechce s ňou nažívať v pokoji. Apoštol Pavol tak rozhodol na základe svojej apoštolskej moci. Medzinárodná teologická komisia v dokumente *Katolícka náuka o sviatosti manželstva*²⁰ [1977] hovorí: „V tomto prípade ‚privilegium‘, ak skutočne existuje, zohráva úlohu v prospech Kristovho života, ktorého význam môže v očiach Cirkvi legitímnym spôsobom prevážiť nad manželským životom, ktorý takýto pár nemôže a ani nemohol účinne zasvätiť Kristovi.“²¹

Konštitúcia Sacrosanctum concilium o sviatostiach učí: „Ako znaky majú však aj úlohu poučovať. Vieru nielen predpokladajú, ale ju slovami aj obradnými úkonmi živia, posilňujú a vyjadrujú. Preto sa volajú sviatosťami viery.“²² Prítomnosť viery a účinné pôsobenia sviatostnej milosti podnecujú manželov, aby si uvedomili vlastné dobro manželského zväzku. „Toto dôverné spojenie, čiže vzájomné darovanie sa dvoch osôb, ako aj dobro detí vyžadujú úplnú vernosť manželov a dôrazne požadujú ich nerozlučiteľnú jednotu.“²³ Dokument *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii* poukazuje na vernosť a nerozlučiteľnosť manželstva v úzkom vzťahu k viere: „Nerozlučiteľnosť (porov. GS 49) sa z hľadiska viery chápe ako podstatná vlastnosť manželského vzťahu, pretože inak by sa odchýlil od pôvodného Božieho plánu (Gn 2, 23-24) a prestal by byť viditeľným znakom neodvolateľnej Kristovej lásky k jeho Cirkvi. Vernosť medzi manželmi a veľkodušné hľadanie dobra druhého manžela (porov. GS 49) sa prežíva ako niečo, čo jemne a kongruentne vyplýva z viery a z osobného vzťahu s Pánom Ježišom. Viera nás totiž uvádza do osobného vzťahu s Ježišom Kristom a zároveň slúži ako vzor nasledovania toho, ktorý dal svoj život za hriešnikov (Rim 5,6-8; 14, 15; Ef 5,2). Vierou sa

²⁰ Názov originálu: *Propositions on the Doctrine of Christian Marriage* [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1977_sacramento-matrimonio_en.html

²¹ INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION. Propositions on the Doctrine of Christian Marriage, č.14 [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1977_sacramento-matrimonio_en.html

²² DRUHÝ Vatikánsky koncil. Sacrosanctum concilium, konštitúcia O posvätej liturgii. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, č. 59.

²³ DRUHÝ Vatikánsky koncil. Gaudium et spes, 48. Porov. PIUS XI. Encyklika Casti connubii: AAS 22 (1930), s. 546 – 547; Denz 2231 (3706).

kresťanskí manželia a manželky snažia preniesť do svojho manželského a rodinného života výrok, podľa ktorého „je blaženejšie dávať ako prijímať“ (Sk 20, 35). Vierou vieme, že plodnosť je zapísaná v Božom pláne (Gn 1, 28) a potomstvo je jedným zo znakov požehnania tohto plánu.²⁴

Láska trojičného Boha nás vo viere učí, že pravá láska vždy zahŕňa maximálnu vzájomnú ústretovosť a otvorenosť voči druhému. Katechizmus Katolíckej cirkvi predkladá náuku: „Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena vytvárajú medzi sebou celoživotné spoločenstvo, zamerané svojou prirodzenou povahou na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí, povýšil Kristus Pán medzi pokrstenými na hodnotu sviatosti.“²⁵ Medzinárodná teologická komisia na tomto mieste predstavuje problém: „Podľa teologickej doktríny a platnej kanonickej praxe je každá platná manželská zmluva medzi pokrstenými osobami „sama osebe“ sviatosťou,²⁶ a to aj v prípade, že zmluvné strany nemajú vieru. To znamená, že u pokrstených je potvrdená nerozlučnosť medzi platnou manželskou zmluvou, zodpovedajúcou stvoriteľskému poriadku manželstva, a sviatosťou. Pokrstení nemohli krstom súčasne vstúpiť do nadprirodzeného poriadku bez toho, aby to neovplyvnilo takú život určujúcu a sviatosťne významnú skutočnosť, akou je manželstvo, ktoré by bolo vyňaté z nadprirodzeného poriadku, do ktorého manželia po krste neodvolateľne patria. Mala by sa táto náuka vzťahovať aj na prípad manželského zväzku medzi „pokrstenými neveriacimi“? Zdá sa, že v tejto chýlostivej veci je „vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami“, ktorú sme obhajovali, spochybnená. Aby sme problém adekvátne riešili, musíme presnejšie špecifikovať jeho stav a podmienky.“²⁷

V tejto súvislosti sa Medzinárodná teologická komisia odvoláva na náuku obsiahnutú v dokumente z roku 1977 *Katolícka náuka o sviatosti manželstva*, z ktorého predstavuje niekoľko dôležitých výrokov vzťahujúcich sa k skúmanému problému. Dokument poukazuje na existenciu konštitutívneho a vzájomného vzťahu medzi nerozlučiteľnosťou a sviatosťou. „Kresťanské manželstvo formuje podľa tajomného zväzku Krista a Cirkvi. Samotná skutočnosť, že kresťanské manželstvo je tak integrované do ekonómie spásy, oprávňuje dať mu názov ‚sviastosť‘ v širšom zmysle. [...] Medzi nerozlučiteľnosťou manželstva a jeho sviatosťou existuje osobitná súvislosť, teda vzájomný konštitutívny vzťah. Nerozlučnosť uľahčuje pochopiť sviatosť kresťanského manželstva; na druhej strane z teologického hľadiska je sviatosť posledným základom, aj keď nie

²⁴ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy, č. 142.

²⁵ Katechizmus Katolíckej cirkvi, bod 1601.

²⁶ «Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum» (CIC, can. 1055, § 2).

²⁷ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy, č. 143.

jediným, nerozlučiteľnosti manželstva.²⁸ Pokiaľ ide o vzájomný vzťah medzi vierou a sviatosťou manželstva, predmetný dokument uvádza: „Tak ako ostatné sviatosti, aj manželstvo udeľuje milosť v konečnom dôsledku na základe činnosti, ktorú vykonal Kristus, a nie iba prostredníctvom viery toho, kto ju prijíma. To však neznamená, že by sa milosť vo sviatosti manželstva udeľovala mimo vieru alebo pri absencii viery. Z toho vyplýva – podľa klasických princípov, že viera sa predpokladá ako ‚disponujúca príčina‘ na prijatie plodivého účinku sviatosti. Platnosť manželstva však neznamená, že tento účinok je nevyhnutne plodivý.“²⁹ Dokument Medzinárodnej teologickej komisie *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii* aj v nasledovnom texte sa odvoláva na dokument z roku 1977 *Katolícka náuka o sviatosti manželstva*, keď zameriava pozornosť na „pokrstených neveriacich“.

„Existencia ‚pokrstených neveriacich‘ dnes vyvoláva nový teologický problém a vážnu pastoračnú dilemu, najmä keď sa zdá, že nedostatok viery alebo skôr jej odmietanie je jasné. Úmysel uskutočniť to, čo si Kristus a Cirkev želajú, je minimálnou podmienkou, ktorá sa vyžaduje predtým, než sa súhlas považuje za ‚skutočný ľudský čin‘ na sviatostnej rovine. Problém úmyslu a problém osobnej viery zmluvných strán sa nesmú zamieňať, ale nesmú sa ani úplne oddeliť. V konečnom dôsledku sa skutočný úmysel rodí zo živej viery a živí sa ňou. Tam, kde nie je ani stopa po viere (v zmysle ‚veriť‘ – byť disponovaný veriť) a nie je tam ani túžba po milosti alebo spáse, potom vzniká reálna pochybnosť, či existuje spomínaný všeobecný a skutočne sviatostný úmysel a či je uzavreté manželstvo platne uzavreté alebo nie. Ako bolo uvedené, osobná viera zmluvných strán nezakladá sviatosť manželstva, ale absencia osobnej viery ohrozuje platnosť sviatosti. To vyvoláva nové problémy, na ktoré sa ešte musí nájsť uspokojivá odpoveď, a ukladá to nové pastoračné povinnosti týkajúce sa kresťanského manželstva.“³⁰ Vtedajší sekretár komisie, biskup Ph. Delhaye, vo svojom komentári, zverejnenom spolu s dokumentom, uvádza: „Kľúčom k problému je úmysel urobiť to, čo Cirkev robí ponúkaním trvalej sviatosti, ktorú so sebou nesie – nerozlučiteľnosť, vernosť a plodnosť.“³¹ Slová povzbudenia sú aj usmernením, keď „kňazi by mali predovšetkým posilňovať a živiť vieru tých, ktorí sa majú zosobášiť, pretože sviatosť manželstva predpokladá a vyžaduje vieru“.³² Pápež Ján Pavol v týchto súvislostiach učí: „Viera toho, ktorý žiada od Cirkvi,

²⁸ INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, Propositions on the Doctrine of Christian Marriage, § 2.2.

²⁹ INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, Propositions on the Doctrine of Christian Marriage, § 2.3.

³⁰ INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, Propositions on the Doctrine of Christian Marriage, § 2.3. Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy, č. 149.

³¹ Comentario II (en la edición española: Comisión Teológica Internacional, Documentos 1969-1996, ed. C. Pozo, Madrid 1998, 195).

³² Ordo celebrandi matrimonium, Praenotanda, 7.

aby mohol uzavrieť manželstvo, môže mať rozličné stupne, a preto je prvoradou povinnosťou duchovných pastierov znova ju vzbudiť, živiť a viesť k zrelosti. Majú však pritom chápať aj dôvody, ktoré vedú Cirkev k tomu, aby prijala na slávenie aj tých, čo nie sú dokonale pripravení.³³ Dokument Medzinárodnej teologickej komisie aj na ďalšom mieste potvrdzuje neoddeliteľnosť manželskej zmluvy a sviatosti: „Pre Cirkev medzi dvoma pokrstenými neexistuje prirodzené manželstvo oddelené od sviatosti, ale iba prirodzené manželstvo povýšené na dôstojnosť sviatosti.“³⁴

Pápež Ján Pavol II. v apoštolskej exhortácii o úlohách kresťanskej rodiny v dnešnom svete hovorí: „Manželstvo pokrstených sa stáva skutočným symbolom novej a večnej zmluvy, potvrdenej Kristovou krvou. Duch, ktorého vylieva Pán, darúva nové srdce a robí muža a ženu schopnými milovať sa tak, ako nás miloval Kristus. Manželská láska dosahuje tú plnosť, ku ktorej je vnútorne určená, totiž nadprirodzenú manželskú lásku (caritas), ktorá je vlastným a špecifickým spôsobom, ktorým sa manželia zúčastňujú na láske samého Krista, obeťujúceho sa na kríži, a sú povolani, aby v nej žili.“³⁵ Svätý Ján Pavol II. k našej téme hovorí: „Ak by sa stanovili iné kritériá na povolenia sláviť cirkevné manželstvo, ktoré by brali zreteľ na stupeň viery snúbencov, mohlo by to priniesť veľké nebezpečenstvá. Predovšetkým nebezpečenstvo nepodloženého a diskriminujúceho posudzovania; ďalej vzbudenie pochybností o platnosti už skôr uzavretých manželstiev, čo by bolo veľkou škodou pre kresťanské komunity, a vznikol by nový, neoprávnený nepokoj vo svedomí manželov; a napokon nebezpečenstvo, že sa bude popierať alebo spochybňovať sviatostný ráz mnohých manželstiev tých bratov, ktorí žijú v odlúčení od úplného spoločenstva s Katoľickou cirkvou, čo sa prieči cirkevnej tradícii.“³⁶ Nastáva však aj situácia, keď snúbenci síce žiadajú o cirkevné slávenie manželstva, avšak prejavujú formálne a výslovne to, čo robí Cirkev, keď slávi sviatostné manželstvo. V takomto prípade Ján Pavol II. dáva usmernenie: „Ale ak napriek všetkým námahám snúbenci otvorene a výslovne dávajú najavo, že odmietajú to, čo Cirkev sleduje, keď slávi manželstvo pokrstených, duchovný pastier ich nemôže pripustiť na slávenie manželstva. Hoci nerád, je povinný vyvodiť dôsledky z takej situácie, a tým, ktorých sa to týka, má dať na vedomie, že za takýchto okolností

³³ JÁN PAVOL II. *Apoštolská exhortácia Familiaris consortio*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1993, č. 68.

³⁴ INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION, Propositions on the Doctrine of Christian Marriage, § 2.3. Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy, č. 151.

³⁵ JÁN PAVOL II. *Apoštolská exhortácia Familiaris consortio*, č. 13.

³⁶ JÁN PAVOL II. *Apoštolská exhortácia Familiaris consortio*, č. 68. Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy, č. 152.

nie Cirkev, ale oni sami zabraňujú sláveniu, o ktoré žiadajú.³⁷ V dôležitom príhovore k prelátom a právnikom Rímskej rotý Ján Pavol II. jasne varoval pred neexistenciou dvoch druhov manželstiev, jedného prirodzeného a druhého nadprirodzeného. „Dôležitosť sviatosti manželstva a potreba viery pre plné poznanie a prežívanie tohto rozmeru by mohla viesť k určitým nedorozumeniam, či už ide o pripustenie k sláveniu manželstva alebo o úsudky o platnosti manželstva. Cirkev neodmieta sláviť manželstvo osobe, ktorá je dobre disponovaná, aj keď je z nadprirodzeného hľadiska nedokonale pripravená, za predpokladu, že táto osoba má správny úmysel uzavrieť manželstvo podľa prirodzenej skutočnosti manželstva. Popri prirodzenom manželstve vlastne nemožno opísať iný model kresťanského manželstva so špecifickými nadprirodzenými náležitosťami.“³⁸ Ján Pavol II. tento názor jasne obhajoval už v inom príhovore k Rímskej rote (1. februára 2001).³⁹ V roku 2001 zdôraznil, že viera by sa nemala vyžadovať ako minimálna požiadavka, pretože je mimo tradície.⁴⁰ Potvrdil prirodzený účel manželstva a to, že manželstvo pozostáva z prirodzenej skutočnosti, nie výlučne z nadprirodzenej. V tejto súvislosti povedal: „Zatieniť prirodzený rozmer manželstva jeho redukciou na čisto subjektívny zážitok teda znamená aj implicitné popretie jeho sviatosti.“⁴¹ To znamená, že základ všetkého spočíva v prirodzenej, stvorenej skutočnosti.⁴²

Potreba štúdia vzťahu viery a manželstva, o čo žiadal aj pápež Benedikt XVI., je podľa zistení pred poslednými synodálnymi zhromaždeniami o rodine a vyjadrení pápeža Františka stále aktuálna. Dokument Medzinárodnej teologickej komisie uvádza: „Veľmi veľa odpovedí, najmä v Európe a Severnej Amerike... vidia potrebu preskúmať otázku vzťahu medzi vierou a sviatosťou manželstva, ako to navrhol pápež Benedikt XVI.“⁴³ Pápež František v posynodálnej apoštolskej exhortácii uvádza: „Postup synody umožnil predstaviť situáciu rodín v súčasnom svete, rozšíriť náš pohľad a oživiť naše povedomie o dôležitosti

³⁷ JÁN PAVOL II. Apoštolská exhortácia *Familiaris consortio*, č. 68. Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 153.

³⁸ JOHN PAUL II. *Address of John Paul II to the Prelate Auditors, Officials and Advocates of the Tribunal of the Roman Rota, 30.1.2003* [online]. [cit.2024-03-12]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/2003/january/documents/hf_jp-ii_spe_20030130_roman-rot.html

³⁹ JOHN PAUL II. *Address of John Paul II to the Prelate Auditors, Officials and Advocates of the Tribunal of the Roman Rota, February 1, 2001*: AAS 93 (2001), 358–364.

⁴⁰ JOHN PAUL II. *Address of John Paul II to the Prelate Auditors, Officials and Advocates of the Tribunal of the Roman Rota, February 1, 2001*, § 8: AAS 93 (2001), 363.

⁴¹ JOHN PAUL II. *Address of John Paul II to the Prelate Auditors, Officials and Advocates of the Tribunal of the Roman Rota, February 1, 2001*, § 8: AAS 93 (2001), 364.

⁴² Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 154.

⁴³ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 162.

manželstva a rodiny. Zároveň nám zložitosť predložených tém poukázala na nutnosť pokračovať v slobodnom prehľbovaní niektorých doktrínálnych, morálnych, duchovných a pastorálnych tém.⁴⁴ Ďalej pápež František dodáva: „V každom prípade potrebujeme ďalej uvažovať nad Božím pôsobením vo svadobnom obrade, ktoré je vo východných cirkvách vysoko vyzdvihnuté, so zdôraznením osobitnej dôležitosti požehnania manželov, ktoré sa chápe ako znak daru Ducha.“⁴⁵ Súčasná úvaha o „vzájomnosti medzi vierou a manželstvom“ je na tejto ceste situovaná skromne.

Pápež František sa pri viacerých príležitostiach venoval skúmanej problematike. V príhovore k členom tribunálu Rímskej roty 23. januára 2015 zdôraznil, že „pri posudzovaní platnosti manželského súhlasu musí sudca vziať do úvahy kontext hodnôt a viery, v ktorom vznikol ich úmysel vstúpiť do manželstva. [...] Preto sudca pri zvažovaní platnosti súhlasu musí vziať do úvahy kontext hodnôt a viery alebo ich nedostatok či absenciu, v ktorom sa formoval úmysel vstupu do manželstva. V skutočnosti neznalosť obsahov viery by mohla viesť k tomu, čo sa v Kódexe kánonického práva nazýva omylom determinujúcim vôľu“ (pozri kán. 1099). Táto možnosť nie je viac považovaná za výnimočnú, ako tomu bolo v minulosti, práve vzhľadom na častú prevahu svetského uvažovania o učení Cirkvi. Taký omyl neohrozuje iba stabilitu manželstva, jeho výlučnosť a plodnosť, ale aj zameranosť manželstva na dobro druhého, manželskú lásku ako «vitalný princíp» súhlasu, vzájomné darovanie sa pre vytvorenie celoživotného zväzku.⁴⁶ V nadväznosti na túto líniu pápež František v apoštolskom liste o forme motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus* (15.8.2015) uvádza: „Medzi okolnosťami, ktoré môžu umožniť prerokúvanie kauzy neplatnosti manželstva skráteným procesom podľa kánonov 1683-1687, možno zaradiť napríklad: nedostatok viery, ktorý môže spôsobiť simuláciu súhlasu alebo omyl determinujúci vôľu.“⁴⁷ Teda nedostatok viery môže byť rozhodujúci pre platnosť. V príhovore k členom Tribunálu Rímskej roty 22. januára 2016 sa vyjadril takto: „Treba jasne zopakovať, že podstatnou zložkou manželského súhlasu nie je kvalita viery, ktorá podľa nemennej doktríny môže byť narušená len v rovine prirodzenosti (porov. CIC c. 1055 §§ 1,2). *Habitus fidei* sa totiž vlieva v okamihu krstu a naďalej tajomne pôsobí v duši, aj keď viera nie je rozvinutá a z psychologického hľadiska sa zdá, že chýba. Nie je zriedkavé, že páry sú k pravému manželstvu

⁴⁴ FRANTIŠEK. *Posynodálna apoštolská exhortácia Amoris laetitia*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2016, č. 2.

⁴⁵ FRANTIŠEK, Posynodálna apoštolská exhortácia *Amoris laetitia*, č. 75.

⁴⁶ *Svätý Otec František cirkevným sudcom: Brať do úvahy kontext viery* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné na internete: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20150124002>

⁴⁷ FRANTIŠEK. *Apoštolský list vydaný motu proprio Mitis iudex Dominus Iesus*, čl. 14, § 1 [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/mitis-iudex-dominus-iesus>

vedené inštinktom naturae a vo chvíli jeho slávenia majú obmedzené vedomie plnosti Božieho plánu. Až neskôr v živote rodiny objavujú všetko, čo pre nich ustanovil Boh, Stvoriteľ a Vykupiteľ. Nedostatočná formácia vo viere a omyl v súvislosti s jednotou, nerozlučiteľnosťou a sviatostnou dôstojnosťou manželstva zneplatňujú manželský súhlas len vtedy, ak ovplyvňujú vôľu osoby (porov. CIC c. 1099). Z tohto dôvodu treba veľmi pozorne hodnotiť omyly týkajúce sa sviatosti manželstva.⁴⁸

Z krátkeho prehľadu náuky posledných pápežov vo vzťahu ku skúmanej otázke reciprocity viery a manželstva, ako aj vzhľadom na učenie cirkevných subjektov sa javí, že základná otázka síce nie je definitívne vyriešená, ale je primeraným spôsobom zameraná. Dokument Medzinárodnej teologickej komisie *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonómii* v niekoľkých bodoch sumarizuje:

a) V manželstve, ako v každej sviatosti, sa odovzdáva Kristova milosť. Táto milosť nie je spôsobená vierou služobníkov podľa latinskej tradície snúbencov, ale je darom Krista, ktorý je aktívne prítomný v manželskej zmluve a je darom Ducha Svätého.

b) Bez viery nemôže existovať žiadna sviatosť. Istý druh sviatostného automatizmu by poprel dialogický charakter sviatostnej ekonómie, ktorá je štruktúrovaná okolo úzkeho spojenia medzi vierou a sviatosťami. Aby teda v prípade manželstva medzi pokrstenými neveriacimi existovala sviatosť, musí existovať nejaká aktívna viera, bez ohľadu na ťažkosti s jej pozitívnym určením, či už u manželov alebo pripisovaním všetkého Matke Cirkvi.

c) Praktické ťažkosti pri overovaní nedostatku viery manželov sú ťažkým a zložitým pastoračným problémom (porov. § 61). Je však na teológii, aby dogmaticky objasnila tento bod, ktorý je taký kľúčový pre správne chápanie sviatosti manželstva.

d) Platne prijatý krst neodvolateľne včlenil pokrsteného do sviatostnej ekonómie s nezmazateľným charakterom (porov. § 65). Jeho osobná skutočnosť, mimo jeho vedomých úkonov chápania a vôle, ktoré sú vlastné viere [216], je už poznačená touto príslušnosťou bez toho, aby hriech alebo neprítomnosť viery, či už neformálnej alebo formálnej, mohli vymazať alebo zrušiť to, čo neodvolateľný Kristov dar spôsobil.

e) Najustálenejšia katolícka náuka zachováva neoddeliteľnosť medzi zmluvou a sviatosťou (porov. § 155). Na definitívne objasnenie tohto aspektu sa ešte čaká. Oddelenie zmluvy od sviatosti by malo priamy vplyv na otázku,

⁴⁸ FRANCIS. *Address to the Officials of the Tribunal of the Roman Rota, January 22, 2016* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/january/documents/papa-francesco_20160122_anno-giudiziario-romana.html

o ktorej diskutujeme. Vzhľadom na súčasný stav katolíckej doktríny sa riadime súčasným prevládajúcim názorom o neoddeliteľnosti zmluvy a sviatosti.

f) Viera manželov je rozhodujúca pre plodnosť sviatosti (porov. § 68). Platnosť a s ňou aj sviatosť závisí od toho, či došlo k skutočnému manželskému zväzku: prirodzenému manželstvu.

g) Minimálnou požiadavkou pre existenciu sviatosti je úmysel uzavrieť skutočne prirodzené manželstvo (porov. § 154).

h) V prípade sviatosti manželstva nemožno vieru a úmysel stotožňovať, ale nemožno ich ani úplne oddeliť (porov. § 149 a 158). Keďže je jasné, že sviatostná pravda manželstva závisí od úmyslu a že viera ovplyvňuje úmysel, nie je celkom jasné, ako a do akej miery nedostatok viery ovplyvňuje úmysel.⁴⁹

Dokument Medzinárodnej teologickej komisie v bode 167 uvažuje nad možnými teoretickými riešeniami skúmanej témy a ich teologickou opodstatnenosťou.

a) Bolo by možné obhajovať absolútny sviatostný autonomizmus. To by znamenalo, že bez ohľadu na vieru manželov by fakt krstu znamenal, že manželská zmluva je „eo ipso“ povýšená na nadprirodzenú skutočnosť sviatosti. Nakoľko takéto riešenie je v rozpore s dialogickým charakterom sviatostnej ekonómie, nie je možné ho akceptovať.

b) Ďalšou možnosťou je obhajoba oddelenia manželskej zmluvy od sviatosti. Keďže je pravda, že totožnosť medzi zmluvou a sviatosťou nebola slávnostne definovaná, na to, aby sme toto oddelenie považovali za teologicky isté, by bolo potrebné poskytnúť v tomto smere konkrétny presvedčivý argument. Zdržíme sa skúmania tejto cesty a budeme sa riadiť najbežnejšími termínmi súčasnej katolíckej teológie o manželstve.

c) Dokument prináša aj tretiu teoretickú úvahu riešenia vzťahu medzi vierou a manželstvom. Táto možnosť by potvrdzovala prítomnosť viery Cirkvi napriek absencii osobnej viery zmluvných strán. Aj táto možnosť prináša určité problémy. „Na jednej strane je podstata sviatosti daná v súhlase medzi manželmi. Na tomto základe môže Cirkev požadovať určité formálne požiadavky na jej platnosť, ako sa to v skutočnosti deje aj dnes, ako výsledok dlhej histórie. Na druhej strane sme počas nášho skúmania dialogického charakteru sviatostnej ekonómie ukázali, ako viera Cirkvi predchádza a sprevádza osobnú vieru, ale nikdy ju úplne nenahradí. Pripisovať sviatosť manželstva výlučne viere Cirkvi by znamenalo popierať interpersonálny charakter sviatostnej ekonómie.“⁵⁰

d) Štvrtou možnosťou je pripísať účinnosť sviatosti spojenej s „charakterom“, ktorý je vtlačení sviatosťou krstu. Tento „charakter“ je spôsobený neodvolateľnosťou Kristovho daru. Znamená začlenenie do sviatostnej božskej

⁴⁹ Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 166.

⁵⁰ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 167.

ekonomie. Umožňuje dialogické vykonávanie sviatosti bez toho, aby samo osebe znamenalo aktívne vykonávanie sviatosti. Habitus, spojený s „charakterom“, je dispozícia konať; nie je to ani konanie, ani čin. Vyžaduje si, aby bol vykonávaný silou, napríklad vôľou. Vtlačením „charakteru“ a vliatím habituálnej milosti sa potvrdzuje sviatostný dialóg zo strany Boha, avšak chýba dialogická odpoveď zo strany obdarovaného subjektu, ktorý však bol uschopený takýto úkon dialogickej odpovede naplniť.

e) Ako sme už predpokladali, zostáva možnosť argumentovať o úmysle, pretože pre platnosť každej sviatosti musí existovať úmysel konať to, čo Cirkev zamýšľa v každej sviatosti.⁵¹

Dokument *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonomii* v podkapitole 4.3 obšírnejšie venuje pozornosť problematike potreby úmyslu v korelácii absencie viery. Táto téma sa javí ako možnosť ďalšieho teologicko – pastorálneho rozvinutia nami skúmanej problematiky, ktorá nie je výzvou iba pre odborníkov v oblasti pastorálnej a dogmatickej teológie, ale je to pozvanie aj pre prehĺbenie spolupráce s odborníkmi v oblasti cirkevného práva.

ZÁVER

Kresťanský život sa rozvíja a rastie účasťou na prijímaní sviatostí, ktoré sú súčasťou duchovnej zrelosti cirkevného spoločenstva. Dokument Medzinárodnej teologickej komisie *Vzájomnosť medzi vierou a sviatosťami v sakramentálnej ekonomii* predstavuje dôležitú tému vzťahu medzi sviatosťami Cirkvi a osobnou vierou prijímateľa. V štvrtej kapitole citovaného dokumentu nachádzame rozsiahle teologicko – právne pojednanie o reciprocite medzi vierou a manželstvom. Doktrínálny výklad sviatosti manželstva nadobúda čoraz väčší význam, keď súčasná doba konfrontuje človeka s rozličnými situáciami, v ktorých nie v každom prípade máme do činenia s postojom korektne prejavovanej viery. Teológovia v tejto súvislosti varovali pred dvoma pastoračnými chybami. Je potrebné sa vyvarovať akéhosi sviatostného automatizmu pri konštatovaní, že keď manželstvo dvoch pokrstených osôb je sviatostné, tak to automaticky predpokladá ich vieru. Druhým nebezpečenstvom je chápanie Cirkvi ako „colného“ úradu, ktorý predkladá vlastné požiadavky stupňov vyznávanej viery. V tomto kontexte je vhodné poukázať na pastoračnú múdrosť, ktorá inšpiruje duchovných pastierov, aby boli ochotní rozduchať uhľíky možno tlejúce pod popolom viery.

⁵¹ POROV. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 167.

Kultúrne prostredie súčasnej doby sa rýchlo mení a pastoračná prax si vyžaduje jasné rozpoznanie sviatostnej praxe, aby sviatosti boli vysluhované v plnosti zámeru Ježiša Krista, ktorý sviatosti Nového zákona ustanovil. Uzatváranie manželstva je dôležitým prvkom pre rozvoj cirkevného spoločenstva, v ktorom manželstvo muža a ženy sa rozvíja do plného rodinného spoločenstva a ako také sa stáva domácou cirkvou. Považujeme za dôležité, aby sa s dokumentom Medzinárodnej teologickej komisie oboznámili nielen duchovní pastieri, ale aj laici a príslušníci rôznych duchovných spoločenstiev. Tak budú – sami zorientovaní – aktívnym spôsobom napomáhať osobným rozhodnutiam, ktoré nasmerujú životné postoje tých, ktorí opravdivo túžia po prijímaní kresťanských sviatostí. Členovia Medzinárodnej teologickej komisie nepracovali s ambíciou vyriešiť problémy; to nie je ich poslaním, ale poukázali na vzájomný vzťah medzi vierou a manželstvom. V širšom teologickom kontexte predstavili aktuálnu náuku Magistéria cirkvi v kontexte manželského zväzku s odvolávaním sa na náuku pápeža Jána Pavla II., Benedikta XVI. a Františka. Predstaviť teologický problém vzťahu medzi vierou a manželstvom je vyjadrením túžby, aby sviatostný život kresťanov bol naplnený osobnou vierou, ktorou sa rozvíja dialogický vzťah k Bohu.

Sme si vedomí pravdy, že viera ako cnosť je dynamická realita, ktorá môže vzrastať, posilňovať a dozrievať. Kresťan sa včleňuje do sviatostnej ekonomie prostredníctvom viery a sviatostí, ktoré tým, ktorí sú náležitým spôsobom disponovaní, prinášajú prísľub večného života a spoločenstvo s Bohom. Kresťan je prostredníctvom krstu, sviatosti viery, začlenený do tajomstva spásy, keď sa sviatostným spôsobom zúčastňuje na Ježišovej smrti a zmŕtvychvstání (porov. Rim 6,3-4), pričom sa stáva živým kameňom Cirkvi.⁵²

Pohľad viery na udalosti života, v ktorom sme povolani k prežívaniu tajomstva Božej lásky, je zároveň pohľadom, ktorý napomáha rozvinúť dialogický charakter sviatostnej reality toho, čo sa deje. „Táto forma viery, ktorá je vlastne kresťanskou vierou, je zodpovedná nielen za pochopenie prítomnosti Božieho pôsobenia vo viditeľných dejinách, ale aj za schopnosť vnímať súvislosť týchto udalostí s nádejou v budúcom živote. Preto tento druh viery nielenže verí vo večný život, vo Svätú Trojicu a v Krista, nášho Pána, ale je to aj typ viery vlastný osobám, ktoré rozpoznavali Zmŕtvychvstalého v zjaveniach.“⁵³

Použitá literatúra

ADAM, Anton. *Teologálna čnosť viery pri prijímaní sviatosti kresťanskej iniciácie*. In: ACTA facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis. Bratislava:

⁵² Porov. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 187.

⁵³ CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy*, č. 195.

Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2022. Roč. XIV, č.1/2022, s. 19-38. ISSN 1335-8081.

BENEDICTO XVI. *Discurso a los sacerdotes de la diócesis de Aosta, 25 de julio de 2005* [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/es/speeches/2005/july/documents/hf_ben-xvi_spe_20050725_diocesi-aosta.html

Kódex kánonického práva. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. ISBN 80-7162-227-3.

DRUHÝ Vatikánsky koncil. *Gaudium et spes, pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, s. 205-302. ISBN 978-80-7162-738-8.

DRUHÝ Vatikánsky koncil. *Lumen gentium, dogmatická konštitúcia o Cirkvi*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, s. 61-134. ISBN 978-80-7162-738-8.

DRUHÝ Vatikánsky koncil. *Sacrosanctum concilium, konštitúcia o posvätnéj liturgii*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, s. 159-202. ISBN 978-80-7162-738-8.

FRANTIŠEK. *Posynodálna apoštolská exhortácia Amoris laetitia*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2016, ISBN 978-80-8161-218-3.

FRANTIŠEK. *Apoštolský list vydaný motu proprio Mitis iudex Dominus Iesus* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/mitis-iudex-dominus-iesus>

FRANCIS. *Address to the Officials of the Tribunal of the Roman Rota, January 22, 2016* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/january/documents/papa-francesco_20160122_anno-giudiziario-rotaromana.html

INTERNATIONAL THEOLOGICAL COMMISSION. *Propositions on the Doctrine of Christian Marriage* [online]. [cit. 2024-03-12]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1977_sacramento-matrimonio_en.html

JÁN PAVOL II. *Apoštolská exhortácia Familiaris consortio*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1993. ISBN 80-7162-052-1.

JOHN PAUL II. *Address of John Paul II to the Prelate Auditors, Officials and Advocates of the Tribunal of the Roman Rota, February 1, 2001*: AAS 93 (2001), 358-364.

JOHN PAUL II. *Address of John Paul II to the Prelate Auditors, Officials and Advocates of the Tribunal of the Roman Rota, 30.1.2003*, [online]. [cit. 12.3.2024]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/2003/january/documents/hf_jp-ii_spe_20030130_roman-rotaromana.html

Katechizmus Katolíckej Cirkvi. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1999. ISBN 80-7162-259-1.

CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH. *The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20200303_reciprocita-fede-sacramenti_en.html

MÜLLER, Gerhard. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-259-6.

RATZINGER, J. «Introducción», en *Congregación para la Doctrina de la Fe, Sobre la atención pastoral de los divorciados vueltos a casar. Documentos, comentarios y estudios*, Madrid, 2000.

URÍBARRI, Gabino. *Rozhovor pre Vatican News* [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné na internete: <https://m.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20200304017>

ZUBERBIER, Andrzej. *Wiara*. In: *Słownik teologiczny*, t. 2. ed. A. Zuberbier, Katowice: Księgarnia św. Jacka, 1998. ISBN 8370301916.

The Theological Virtue of Faith in Receiving The Sacrament of Marriage

Summary:

In The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy, the International Theological Commission discusses the reciprocity between faith and sacraments in the context of the sacramental economy. Attention is given both to the relationship of initiation sacraments and faith and to the relationship of faith and marriage. In our study, we have given attention to the topical theological-pastoral issue that deals with the interrelationship between personal faith and marriage. The importance of the issue stems from the reality of the current mental attitude of believers (often also non-believers) who are interested in entering into a marriage union, but their faith is not in often at the required level. Based on the document of the International Theological Commission, the study presents the complexity in the light of the current teaching of the Catholic Church on the issue of the sacrament of matrimony. The reciprocity of faith, which is meant to be dialogical in relation to the gift of God's love, is examined in the context of another document of the International Theological Commission, The Catholic Doctrine on the Sacrament of Matrimony (1977), as well as in correlation with the teaching of the other three Popes. The examination of the issue does not provide strict answers to the questions that have been raised, but it does provide a solid basis for further consideration in order to specify how faith, as a personal response to God, is crucial for the proper conclusion of a marriage union. The topic appears to be a common theological-pastoral platform for the development of cooperation between experts in dogmatic and pastoral theology in synergy with experts in the field of canon law.

Key words: Church – sacraments – reciprocity – faith – marriage

prof. ThDr. Anton Adam, PhD.
Comenius University in Bratislava
Faculty of Roman Catholic Theology
of Cyril and Methodius
Department of Systematic Theology